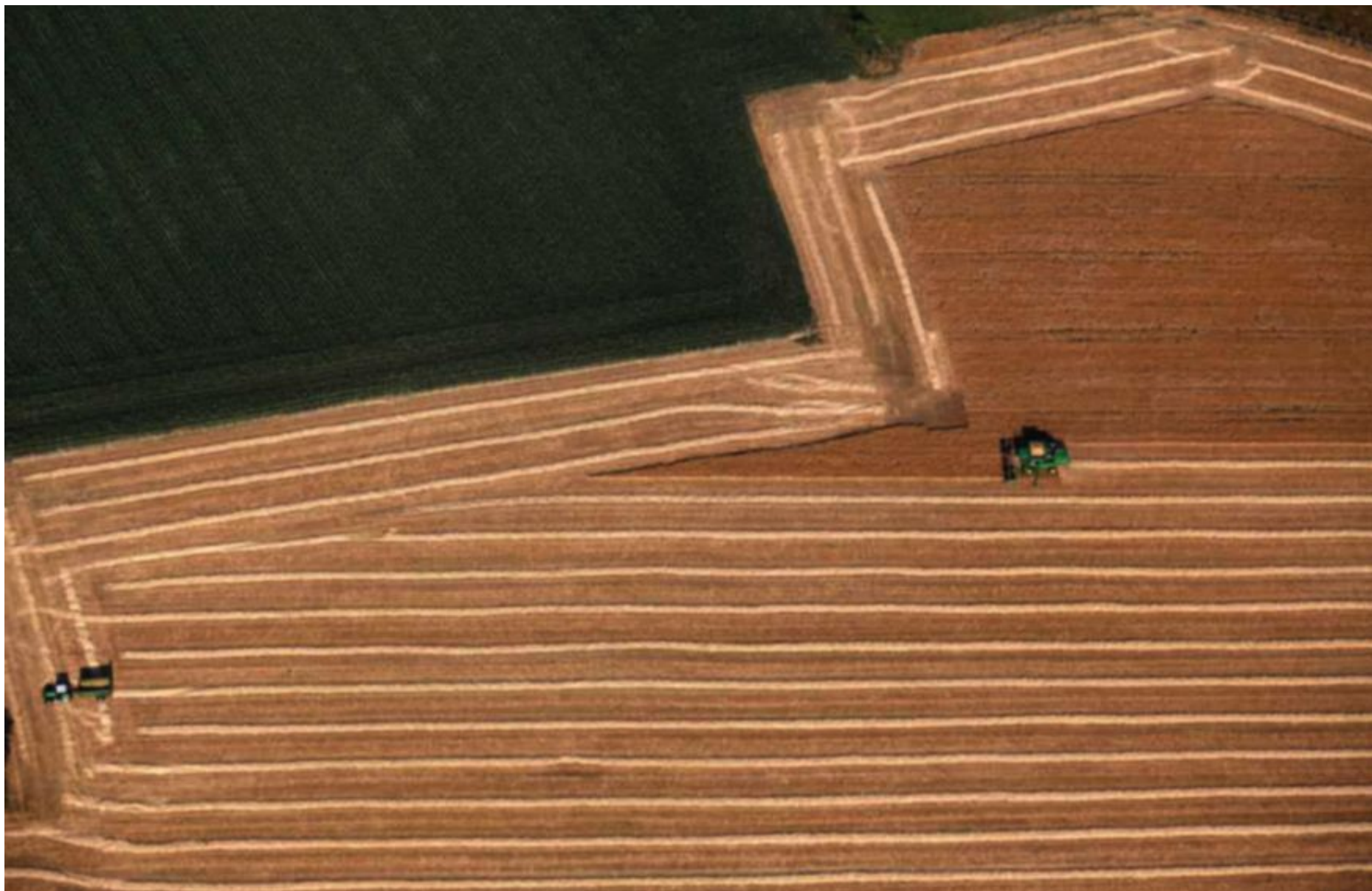

«Etter vår oppfatning er en av de viktigste forutsetningene for å kunne ha et markedsbalanseringssystem i årene som kommer, at det har allmen og bred støtte også ut over landbruket.» [Kronikk side 18](#)

Effektivt: Skurtresker på en kornåker i Haltern i Tyskland. Produksjonskapasiteten i landbruket er blitt så stor at enkeltmennesket får stadig mindre plass, skriver gjestekommentator Christian Anton Smedshaug.

FOTO: INA FASSBENDER/REUTERS/NTB SCANPIX

Å velge mennesker eller maskiner

Christian Anton Smedshaug

Gjestekommentaren

Christian Anton Smedshaug er direktør i AgriAnalyse.

råvareproduksjon, industrireiseing gjennom meieri, slakterier, møller mm, bidro til stor sosial framgang og var en bærebjelke i utviklingen.

Gjennom stadig bedre gener, frø, dyrkingsmetoder og maskiner har jordbruket økt produksjonen med fallende antall hender. Det unike er at denne framgangen i Norge og andre vestlige land har skjedd innenfor et familiejordbruk, der vanlige folk eier og driver produksjonen, i motsetning til store deler av industrien.

Denne modellen er nå kraftig utfordret og står kanskje for fall i land som Danmark. I Danmark er det bare drøyt 11.000 heltidsbønder igjen og av disse antas hver tredje å være i økonomiske vanskeligheter. Dårlig lønnsomhet gjennom fri flyt og manglende markedsregulering har gjort sitt, deregulering av eiendomsregelverk resten. Derfor foregår nå i Danmark et økende oppkjøp av jord fra investorer og pensjonsfond. Eiere som ikke vil drive selv, men gjøre bonden til arbeider og konsentrerer eierskapet av jord på få hender. Ey av elementene i moderne demokrati, de manges eierskap til jord- og skog, reverseres og enhetene blir færre og større.

Dette skjer i disse dager i det landet som stod fremst i rekken for andelsbevegelsen og selveierjordbruket i hundre år fra 1870-tallet. I praksis er dette en avvikling av kapitalismens

DET NYE LANDBRUKET

- * **Et paradigmeskifte** er «et systematisk skifte i måte å tenke på, som er av betydelig størrelse og rekkevidde».
- * **Nå har** den liberale Frp-statsråden Sylvi Listhaug hatt ansvaret for jordbrukspolitikken i to år.
- * **Da hun** ble landbruksminister, løftet hun fram behovet for betydelige reformer i næringen.
- * **Nasjonen har bedt** framstående landbruks eksperter om å vurdere hvorvidt landbruket står overfor et paradigmeskifte.

TRENDEN

«Gjennom stadig bedre gener, frø, dyrkingsmetoder og maskiner har jordbruket økt produksjonen med fallende antall hender.»

kjerne, mulighet for selvstendig systemsetting i et fungerende marked for vanlige mennesker.

Dagens regjering truer med å gjøre selveierjordbruket også i Norge til en truet driftsform. Gjennom å foreslå historiens mest omfattende liberalisering av eierskap til jord- og skog har man lagt til rette for en kapitalinngang i primærleddet som er uten verken størrelsesmessige eller nasjonale grenser. Til nå har eiendomsreguleringene passet på at produksjonsøkonomien skal prioriteres framfor eiendomsøkonomien. Skulle regjeringens forslag bli vedtatt helt eller langt på vei, blir jord og skog i Norge tilgjengelig for store nasjonale og globale pengebinger.

Ved å heve makskvoten fra 450 til 900 tonn, og konsesjonene for kylling fra 140.000 til 280.000 og kalkun fra 30.000 til 60.000 har regjeringen, med Venstres og delvis Krfs støtte, doblet enkeltbruks mulighet for produksjon. Slike størrelser vil gjøre at kapitalkravet til investeringer og ikke minst overtakelser blir så store at mange familier ikke vil ha råd til generasjonsskiftene og dermed må selge bruket.

Enkeltpersoner kan nå alene gjennom store investeringer drive gårdsbruk langt større enn normale familier har kapital til å overføre mellom generasjonene. Det gjør at politikken må hjelpe til med å finne

passende balansepunkter for å hindre at strukturen løper løpsk. Familiejordbruket forvitrer.

Begrunnelsen for økningen av melkekvote var ikke minst at melkekvotens potensiale måtte utnyttes (opprinnelig var forslaget 1,2 mill tonn). Men teknologi og kapital må brukes for gjøre den arealmessige utnyttelsen best mulig og eierskapet mest mulig samfunnstjenlig. Ønske om avvikling av eiendomsregelverk, store kvote- og konsesjonsendringer og tilrettelegging for stadig større drift tyder på sterk omsorg for maskiner og teknikk, og i mindre grad for mennesker. Paradoksalt nok er den norske jordbruksmodellen truet som mest, når den trengs som mest og verdsettes av stadig flere. Men det er jo ikke uvanlig av politikk og virkelighet er i utakt.

Effektiviseringspotensialet i jordbruket må forvaltes med tanke på optimal bruk av landets jordressurser og videreføring av vår jordbruksmodell. Feilgrepene i våre naboland er tydelige og å ikke ta lærdom er en unnlattelsessynd. Da må vi sette mennesker og ikke maskiner i sentrum, og finne ut hvordan vi skal bruke stadig mer effektive tekniske løsninger til beste for det jordbruk vi skal drive på den jorda vi har og det samfunn vi skal leve i. De siste hundre og femti års effektivisering bør ikke ha som sluttkonsekvens at selveierjordbruket avvikles.